

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1955

Μ. Αντωνίου

ΕΤΔ ΕΠΕ Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΟΙ

[ΤΑ ΟΓΔΩΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΣΒΑΪΤΣΕΡ]

Δὲν μπόρεσα ποτὲ νὰ ξεχωρίσω στὴν καρδιάμου τὶς δυὸ βαθιὰ μαβλιστικὲς μορφές, τόσο χωρισμένες στὸν ἐφήμερο καιρὸ, τόσο ἐνομένες στὸν καιρὸ τὸν αἰώνιο, θέλω νὰ πῶ στὸν κόρφο τοῦ Θεοῦ. Μοιάζουν σὰ δυὸ ἀδέρφια : ὁ ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀσίζης κι ὁ Ἀλβέρτος Σβάϊτσερ.

Ἡ ἴδια σφοδρὴ καὶ τρυφερὴ ἀγάπη γιὰ τὴ φύση· στὴν καρδιά τους ἀντιλαλεῖ, μέρα καὶ νύχτα, ὁ ὕμνος στὸν ἀδερφόμας τὸν Ἥλιο, στὶς ἀδερφάδεςμας τὴ Σελήνη, τὴ Θάλασα, τὴ Φωτιά. Κρατοῦν κ' οἱ δυότους, στ' ἀκροδάχτυλάτους, ἓνα φύλλο δέντρου καὶ βλέπουν ἀπάνωτου, ὑψώνοντάστο στὸ φῶς, τὸ θάμα ἀλάκαιρης τῆς Δημιουργίας.

Ἡ ἴδια τρυφερὴ, ὄλο σέβας συγκίνηση γιὰ τὸ καθετὶ ποὺ ζεῖ κι ἀναπνέει : γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὸ φίδι, γιὰ τὸ μερμήγκι. Καὶ γιὰ τοὺς δυὸ ἢ ζωὴ εἶναι ἱερὴ· σκυμένοι στὰ μάτια τοῦ κάθε ζωντανοῦ, ἀνατριχιάζουν ἀπὸ χαρὰ, βλέποντας νὰ καθρεφτίζεται στὰ μάτια ἀφτὰ δλόκληρος ὁ Δημιουργός. Κοιτάζοντας τὸ μερμήγκι, τὸ φίδι, τὸν ἄνθρωπο, ἀνακαλύπτουν, ἐφτυχισμένοι, πὼς ὄλοι εἴμαστε ἀδερφοί.

Ἡ ἴδια ἔμπραχτη σπλάχνια καὶ καλοσύνη γιὰ τὸ καθετὶ ποὺ ὑποφέρει· ὁ ἓνας διάλεξε τοὺς ἄσπρους λεπροὺς, ὁ ἄλλος τοὺς μάδρους λεπροὺς τῆς Ἀφρικῆς—τὸ πιὸ φριχτὸ βάραθρο τῆς ἀθλιότητος καὶ τοῦ πόνου. Εἶπα σπλάχνια καὶ καλοσύνη μὰ ἔπρεπε νὰ πῶ «Μέτα»· μονάχα ἡ ἰντιάνικη ἀφτὴ λέξη ἐκφράζει πιστὰ τὸ αἶσθημα ποὺ γενάει, στοὺς δυὸ τούτους ἀδερφοὺς ὁ ἀνθρώπινος πόνος. Στὴν καλοσύνη καὶ τὴ σπλάχνια ὑπάρχουν δυὸ : ἀφτὸς ποὺ ὑποφέρει κι ἀφτὸς ποὺ σπλαχνίζεται ἐκεῖνον ποὺ ὑποφέρει· στὴ «Μέτα» ὁμοῦς ὑπάρχει ἀπόλυτη ταφτότητα : βλέποντας ἓνα λεπρὸ νοιώθω πὼς ἐγὼ εἶμαι ὁ λεπρός. Ὁ μουσουλμάνος μυστικὸς τοῦ 9 αἰῶνα, ὁ Σαρί—αλ—

Σακαδί, τὸ διατύπωσε ἄρτια : «Τότε μονάχα δυὸ ἀγαπιοῦνται τέλεια, ὅταν ὁ ἓνας φωνάζει τὸν ἄλλον : ὦ ἐγώμου!»

Ἡ ἴδια θεϊκὴ παραφροσύνη : ν' ἀπαρνηθεῖς τὶς χαρὲς τῆς ζωῆς, νὰ θυσιάσεις τὰ μικρὰ μαργαριτάρια γιὰ ν' ἀποκτήσεις τὸ Μέγα Μαργαριτάρι· νὰ παρατήσεις τὸ στρωτὸ δρόμο ποὺ ὀδηγáει στὴν ἐφκολη ἐφτυχία καὶ νὰ πάρεις τὸν ἄγριο ἀνηφορικὸ δρόμο ποὺ, ἀνάμεσα σὲ δυὸ γκρεμοὺς, ἀνεβαίνει στὴ θεϊκὴ παραφροσύνη. Νὰ διαλέξεις, μὲ τὴ θέλησήσου, τὸ ἀδύνατο. Ἐνας νέος πῆγε μιὰ μέρα καὶ βρῆκε ἓναν ξακουστὸ ἀσκητὴ.—Πάτερμου, τοῦ εἶπε, δόσμου μιὰ συμβουλή.—Φτάσε ἐκεῖ ποὺ μπορεῖς.—Ἀκόμα μιὰν ἄλη συμβουλή, πάτερμου.—Φτάσε ὅπου δὲ μπορεῖς! Οἱ δυόμας ἐτούτοι ἀδερφοὶ ἀκολούθησαν τὴ δέφτερη συμβουλή τοῦ ἀσκητῆ.

Τὸ ἴδιο ἀγαθὸ χιοῦμορ κι οἱ δυότους : τὸ γέλιο ποὺ ἀναβρύζει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καλοπροαίρετης καρδιάς, ἡ χαρὰ ἢ πολυαγαπημένη θυγατέρα τῆς πλούσιας ξεχειλίζουσας ψυχῆς, ἡ δύναμη νὰ βλέπεις καὶ ν' ἀποδέχεσαι μὲ τρυφεράδα καὶ κατανόηση τὴν κωμικὴ ὄψη τῆς καθημερινῆς πραγματικότητος. Οἱ ἀγέλαστοι Σπαρτιάτες ὕψωσαν βωμὸ στὸ θεὸ τὸν Γέλωτα· ἡ ἄκρα ἀφστηρότητα ἐπικαλέστηκε πάντα τὸ γέλιο, γιὰτὶ ἀφτὸ μονάχα μπορεῖ νὰ βοηθήσει μιὰ θαθεῖα ψυχὴ νὰ ὑποφέρει τὴ ζωὴ. Ὁ Θεὸς ἔδοκε στοὺς δυὸ τούτους ἀδερφοὺς χαρούμενη καρδιά κ' ἐπειδὴ τοὺς ἔδοκε χαρούμενη καρδιά ὀδέβουν στὴν κορυφὴ τοῦ ἀγῶνα τους, στὸ Θεό, χαρούμενα.

Ἡ ἴδια, ὄλο πάθος, ἀγάπη γιὰ τὴ μουσική. Ὁ,τι ὁ Θωμας Κελάνο εἶπε γιὰ τὸν ἓνα ἐφαρμόζεται τέλεια καὶ γιὰ τὸν ἄλλον : «Ἐνα πολὺ λεπτὸ μεσότοιχο χώριζε τὸν ἀδερφὸ Φραγκίσκο ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα· νὰ, γιὰτὶ ἄκουγε τὴ θεῖα μελωδία μέσα ἀπὸ τὸ

λεπτό τουτο μεσότοιχο.» Ἡ ἡδονὴ ποὺ νιόθουν κ' οἱ δύοτους γρικώντας τὴ μελωδία τούτη ἀγγίζει τὴν ἔκσταση. «Ἄν οἱ ἄγγελοι ποὺ ἐπαιζαν στὸν ὕπνου βιολί περνούσαν ἀκόμα μιὰ φορά τὸ δοξάριτους ἀπάνω στὶς κόρδες ἢ ψυχῆμου θὰ ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὸ σῶμα μου· τόσο ἢ μακαριότητα εἶταν ἀβάσταχτη», ἔλεγε ὁ ἕνας· εἶμαι βέβαιος πὼς κι ὁ ἄλος θὰ νιόθει τὴν ἴδια ἀκρα μακαριότητα παίζοντας Μπάχ.

Κ' οἱ δύο κατέχουν τὴ φιλοσοφικὴ λίθο, ποὺ μετουσιώνει τὰ πιὸ πρόστυχα μέταλλα σὲ χρυσάφι, καὶ τὸ χρυσάφι σὲ πνέμα. Τὴν πιὸ φριχτὴ πραγματικότητα, τὴν ἀρώστια, τὴν πείνα, τὸ κρῦο, τὴν ἀδικία, τὴν ἀσκήμια, τὴ μετουσιώνουν σὲ μιὰ πιὸ πραγματικὴ πραγματικότητα, ὅπου φυσάει τὸ πνέμα· ὄχι τὸ πνέμα, ἢ ἀγάπη. Γιατὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἀφτὴ λίθος δὲν εἶναι γι' ἀφτούς κάτι μακρινὸ κι ἀπρόσιτο, ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποῦ, γιὰ νὰ τὸ καταχτήσεις, πρέπει ν' ἀνατρέψεις τοὺς φυσικοὺς νόμους· ἢ φιλοσοφικὴ λίθος εἶναι μέσατους, εἶναι ἢ ἴδια ἢ καρδιάτους. Καὶ στὴν καρδιάτους ἢ ἀγάπη, ὅπως στὶς μεγάλες ἀφτοκρατορίες, ὁ ἥλιος δὲ δῦει ποτέ.

Πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια εἶχα περάσει ἕνα βαθιὰ φραγκισκανικὸ χυνόπωρο στὴν Ἀσίζη. Περπατοῦσα ὀλομόναχος στὸ δρόμο ποὺ ξετυλίγεται ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἄγια πεδιάδα τῆς Οὐμπρίας καὶ κοίταζα ἀμίλητος, ξαπλωμένη, ἐφτυχισμένη, κάτω ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ γαληνεμένου χυνοπωριάτικου ἡλίου, τὴ γῆ. Εἶχε κάμει ἡ Μάνα τὸ χρέος τῆς, εἶχε δώσει σιτάρι στοὺς ἀνθρώπους, κριθάρια κι ἄχερα στὰ βόδια καὶ στὰ γαῖδουράκια, εἶχε κρέμασει μελομένους καρποὺς στ' ἀμπέλια καὶ στὶς συκιές. Ὑποταγμένη στοὺς αἰώνιους νόμους, εἶχε περάσει, ὑπομονετικὰ καὶ σίγουρη, τοὺς σταθμοὺς τῆς γένας καὶ τοῦ πόνου κ' εἶχε φτάσει τέλος στὴν πλούσια τούτη χυνοπωριάτικη συγκομιδὴ τῆς ἀρετῆς τῆς.

Ἐκεῖ, στὴν Ἀσίζη, μέσα στὴ λάμψη ἐκείνου τοῦ χυνόπωρου, ποὺ τῶξε ἀγιάσει ἢ θεία χάρη, εἶδα, γιὰ πρώτη φορά, εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, τοὺς δύο τούτους ἀδερφοὺς νὰ περιδιαβάσουν, κρατούμενοι ἀπὸ τὸ χέρι, κάτω ἀπὸ τὰ λιόδεντρα τῆς Οὐμπρίας, τὰ

φορτομένα μὲ τὸν πράσινο λιόκαρπο. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ βήματάτους φύτροναν ἀπὸ τὴν ὄγρη γῆς τ' ἀθάνατα Φιορέττι, τὸ κρίνο τῆς ἀγνότητας, οἱ μενεξέδες τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τὰ κόκινα τριαντάφυλλα τῆς θριαμβέβουσας ἀγάπης. Κάπου κάπου κοίταζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ χαμογελοῦσαν. Ἐφτυχισμένοι κ' οἱ δύο γιὰτὶ, ὅπως κ' ἡ χυνοπωριάτικη γῆς, εἶχαν κάμει τὸ χρέος τους καὶ τώρα ὄδεβαν, τραγουδώντας, στὸν ὑπέρτατο σκοπὸ· νὰ γκρεμίσουν τὸ μεσότοιχο ποὺ τοὺς χώριζε ἀπὸ τὴ θεία μελωδία.

Νά, γιὰτὶ, ὅταν, φέβγοντας ἀπὸ τὴν Ἀσίζη, ἄρχισα νὰ γράφω τὸ βιβλίο μου γιὰ τὸν ἅγιο Φραγκίσκο, ἐνιοθα γυρμένο ἀπάνω ἀπὸ τὸν ὤμο μου τὸν Ἀλβέρτο Σδάϊτσερ νὰ ὀδηγᾷ τὸ χέρι μου καὶ τὸ νοῦ μου· ἂν ἔγραφα ἕνα βιβλίο γιὰ τὸν Ἀλβέρτο Σδάϊτσερ τότε σίγουρα, ἀπάνω ἀπὸ τὸν ὤμο μου θ' ἄσκυβε ὁ ἅγιος Φραγκίσκος νὰ μοῦ ὑπαγορέβει τὴ ζωὴ τοῦ ἀδερφοῦτου. Ἔτσι ὁ Ἀλβέρτος Σδάϊτσερ μὲ βοήθησε νὰ γράψω τὸ βιβλίο ἀφτό, γεμάτο χάρη, τρυφεράδα κι ἀγωνία μὰ, προπάντων, γεμάτο βεβαιότητα. Καὶ γιὰ νὰ φανερώσω τὴν ἐδγνωμοσύνη μου, γιὰ τὴ μυστικὴ τούτη συνεργασία, ἀφιέρωσα τὸ «Φτωχούλη τοῦ Θεοῦ» «Στὸν ἅγιο Φραγκίσκο τοῦ καιροῦμας, στὸν Ἀλβέρτο Σδάϊτσερ». Ὁ Ἀλβέρτος Σδάϊτσερ μ' ἔκαμε νὰ πιστέψω ἀκλόνητα πὼς ὁ ἅγιος Φραγκίσκος δὲν εἶταν ἅγιο παραμῦθι μὰ σίγουρη πραγματικότητα καὶ πὼς ὁ ἄνθρωπος καὶ σήμερα ἀκόμα, προπάντων σήμερα, στὸν κόσμο ποὺ ζοῦμε, τὸ γεμάτο ἀδικία καὶ βλαστήμια, μπορεῖ ν' ἀνέβει ἴσαμε τὴν κορυφὴ τοῦ κακοτράχαλου βουνοῦ, τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος εἶταν ἡ τελευταία ψυχὴ τοῦ μεσαίωνα κ' ἡ πρώτη τῆς Ἀναγέννησης· στὸ σύγχρονο κόσμομας τούτον, τὸ κατάφορτο ἀσκήμια, ἀρνηση καὶ βία, νὰ δώσει ὁ Θεὸς ὁ Ἀλβέρτος Σδάϊτσερ νάνα ἢ πρώτη ψυχὴ μιᾶς νέας Ἀναγέννησης· ἂν ὁ κόσμος εἶναι προορισμένος νὰ μὴ χαθεῖ, ὁ ἄνθρωπος ἀφτός ὑποτυπώνει τὸ πρόσωπο τοῦ μελούμενου ἀνθρώπου. Ὁ Ἀλβέρτος Σδάϊτσερ ἀνάμεσαμας εἶναι μεγάλη παρηγοριά· ἂς εἶναι βλογημένος· μᾶς κάνει νάχουμε ἐμπιστοσύνη στὴ λάσπη ἀφτὴ, ποὺ εἶναι φορτομένη Θεό, καὶ ποὺ τὴ λένε ἄνθρωπο.